

Борис Ј. СИЉКОВИЋ*

Академија струковних студија косовско метохијска, Лепосавић

Небојша М. ДЕНИЋ**

Природно математички факултет, Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

НАЗНАКЕ ПРОЦЕСА ДЕДОЛАРИЗАЦИЈЕ У СВЕТУ – КРОЗ ПОСЕБАН ОСВРТ НА ЕКОНОМИЈЕ БРИКС-А

Апстракт: У овом раду биће, на основу емпиријског истраживања, на систематичан и методолошки начин представљена стања, перспективе и могућности замене долара као водеће светске валуте. У том смислу рад прати позиционирање долара као примарне валуте која се користи за међународне резерве у свету. Приказ долара као резервне валуте прати упоређивање са другим валутама и златом као и повећање удела других валута. У раду су еволуирани и компаративним анализама приказани потенцијали водећих светских економија и земаља БРИКС-а, са приказом резултата истраживања и потенцијала дедоларизације.

Кључне речи: светска економија, новац, валуте, долар, дедоларизација.

УВОД

Документован трендовима евидентан је пад доларског удела у међународним резервама од 1999. године. Пад удела америчких девизних резерви, које држе централне банке у свету, није праћен повећањем учешћа осталих традиционалних резервних валута, односно евра (Serkan, Arslanalp and Barry, Eichengreen et. al. 2022). Просечна годишња стопа раста обима трговања на кинеским берзама износила је 205% у последњих пет година, што је висок ниво у поређењу са стопом од 188% у Сједињеним Државама.

На недавно одржаном 15. самиту БРИКС-а (Бразил, Русија, Индија, Кина и Јужна Африка), чланице су изразиле своју одлучност да напусте амерички долар као основно платно средство за међународну трговину. Валуте које су алтернативе долару показују да пад удела долара није био праћен повећањем удела фунте стерлинга, јена и евра и других дуготрајних резервних валута. Уместо тога, померање долара је било у два правца: једна четвртина у кинески ренминби или јуан, а три четвртине у валуте мањих земаља, које су играле ограниченију улогу као резервне валуте.

* Професор струковних студија, ORCID 0000-0002-8548-4731, boris_siljkovic@yahoo.com

** Ванредни професор, ORCID 0000-0003-2584-259X, nebojsa.denic@pr.ac.rs

Одлука 15. самита БРИКС-а представља озбиљно подривање економске доминације Сједињених Америчких Држава у свету. Управо из разлога што је добар део своје моћи у свету Вашингтон заснивао на томе што је управо његова валута, која је према чланицама БРИКС-а одавно без покрића, главно платно средство. После овакве одлуке БРИКС-а ситуација на међународном тржишту се може из корена променити.

ПРИКАЗ ЛИТЕРАТУРЕ

Током протеклих тридесет пет година, Кина је била једна од најбрже растућих успешних економија у смислу стопе раста (Куртовић 2018: 4). Улазак Кине у Светску трговинску организацију (СТО) децембар 2001. године означио је почетак нове ере, где још увек можемо да посматрамо растућу конкуренцију страних финансијских институција и све чешће токове капитала (Allen, Qian 2014). Релативни пад пољопривредног сектора је убрзан страном конкуренцијом због смањења царина на пољопривредне производе, али је укупан ефекат уласка у СТО на индустрију Кине ограничен (Chow 2018). Предвиђања Међународног монетарног фонда из 2014. године да ће Кина престићи Сједињене Државе и постати највећа светска економија у смислу паритета куповне моћи су се обистинила пошто је Кина постигла своје циљеве упркос лошим финансијским тржиштима и неефикасним правним системима (Allen, Qian 2014). Једну од кључних карактеристика еволуције система међународних резерви у последњих двадесет година представља континуирано удаљавање од долара, и проналажење алтернатива и резервних валута. Ова запажања дају наговештаје о томе како би се међународни систем могао развијати у будућности (Arslanalp, Eichengreen, Simpson-Bell 2022).¹

Ако то сагледамо кроз економски најаче економије света САД, ЕУ и Кине из 2023. године долар се процењује на 88% свих међународних трансакција, евро са 31% је само скроман конкурент (пошто трансакција може укључивати две валуте, укупан број може да пређе 100%). Евро, за разлику од долара, никада неће бити везан за једну националну владу. Јуан се процењује на само 7% од укупног броја међународних трансакција а чини се да Кина није вољна да отвори своја тржишта капитала, јер би то могло довести до брзог одлива капитала и могуће финансијске кризе. Али без отворених тржишта капитала, јуан није јак кандидат за глобалну резервну валуту.²

С обзиром на величину кинеске економије, кинески банкарски систем се значајно проширио током протекле деценије (Сиљковић 2016). Консолидована имовина банкарског система (укључујући средства у кинеским прекоморским филијалама и подружницама банака) одговарала је око 240% БДП-а на крају 2011. године у односу на око 200% на почетку 21. века, као што је приказано на слици 3 испод

1 Извор: <https://ideas.repec.org/p/imf/imfwpa/2022-058.html>

2 Извор: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-04-13/the-dollar-rules-the-world-now-and-for-the-foreseeable-future>

(Allen, Qian 2014). Сједињене Америчке Државе кроз долар су чиниле већину глобалних девизних резерви у последњих 60 година, замењујући британску фунту стерлинг у већем делу послератне ере, до краја 20 века. Очекује се да ће Кина до 2030. године постати највећа светска економија (иза Тајвана и Јужне Кореје) међу више од 200 економија у развоју, која ће се успешно развијати од економије са ниским дохотком у економију са високим дохотком након Другог светског рата (Lin, Shen 2018). У том смислу је врло интересантна позиција кинеског јуана у светским девизним резервама централних банака света и то: 2015-0,7%, 2016-1,2%, 2017-1,8%, 2018-1,9%, 2019-2,2% и 2,3 % 2020. године.³

Према часопису British Bankers, Кина је 2010. године имала осамдесет четири банке које су биле рангиране међу 1.000 највећих банака на свету. Њихова укупна актива чинила је чак 9% активе 1.000 банака, а добит пре опорезивања износила је 25%.

Потврду изнетог имамо кроз Уједињено Краљевство и фунту стерлинг која је стагнирала на око 35 процената глобалних резерви до 1960. са отприлике 70 процената из 1940. године (RBC Wealth Management, Bloomberg, International Monetary Fund, Bank of England, Statista, GovInfo, Atul Bhatia, april 2023., Is the U.S. dollar still a viable reserve currency?).⁴

Табела 1. Промене девизних резерви централних банака света у кључним валутама од 1900 до 2020. године

1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020
	-	33,4 USD	35,6 USD	27,9 USD	32,0 USD	62,0 USD	84,8 USD	57,8 USD	48,3 USD	71,3 USD	62,6 USD	59,0 USD
61,8 GBP	52,2 GBP	50,6 GBP	49,0 GBP	68,9 GBP	58,1 GBP	34,9 GBP	10,0 GBP	2,3 GBP	2,4 GBP	2,7 GBP	3,8 GBP	4,7 GBP
-	-	-	-	-	-	-	-	17,3 (ecu)	11,3 (ecu)	18,7 (euro)	24,4 (euro)	21,2 (euro)
14,8 DM	15,8 DM	4,3 DM	1,0 DG	0,3 DG	0,2 DG	0,1 DG	1,9 DM	13,0 DM	19,4 DM	-	-	-
17,6 FF	25,6 FF	8,5 FF	12,2 FF	2,1 FF	1,7 FF	1,3 FF	0,8 FF	0,9 FF	2,6 FF	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	0,0 YPY	4,7 YPY	9,3 YPY	5,6 YPY	3,6 YPY	6,0 YPY
-	-	-	4,8 CHF	0,8 CHF	0,5 CHF	0,3 CHF	0,7 CHF	2,1 CHF	0,8 CHF	0,3 CHF	0,1 CHF	0,2 CHF
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,3 CIN.R.Y

Извор: <https://www.visualcapitalist.com/cp/how-reserve-currencies-evolved-over-120-years/> приступљено 11.02.2024.

3 Извор: <https://www.visualcapitalist.com/cp/how-reserve-currencies-evolved-over-120-years/>

4 Или доступно <https://www.rbcwealthmanagement.com/en-asia/insights/is-the-us-dollar-still-a-viable-reserve-currency>

СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ ДОЛАРА И РЕЗЕРВНИХ ВАЛУТА

Долар је добио већу улогу 1944. године када су 44 земље потписале споразум из Bretton Woods система стварајући колективни међународни режим размене валута везан за амерички долар који је, пак, био везан за цену злата. До касних 1960-их европски и јапански извоз постали су конкурентнији извозу САД-а. Широм света постојала је велика понуда долара, што је отежавало покриће долара златом. Крај Bretton Woods система: 1960-их и 1970-их, САД је доживео високу инфлацију и све већи јавни дуг због Вијетнамског рата и разних социјалних програма. Ови економски притисци довели су до смањења поверења у амерички долар, што је подстакло неколико земаља да захтевају конверзију својих долара у злато. Председник Нихон прекинуо је директну конвертибилност америчких долара у злато 1971. године што је био крај Bretton Woods система. Тиме је укинут и златни стандард и ограничење количине валуте, која се може штампати. Иако је остао међународна резервна валута, амерички долар од тада све више губи своју куповну моћ.⁵

Удео долара у девизним резервама достигао је врхунац око распада Bretton Woods система, изгубивши удео у том периоду углавном на евро, јен и канадске и аустралијске доларе. До 1977. године долар је достигао врхунац од 85% као преовлађујућа валута у девизним резервама у свету. Од 2000. године, пондерисане резерве долара су опале са приближно 73% резерви на 58% на крају четвртог квартала 2022.⁶ Ово је релативно низак ниво у последњих неколико деценија, а тај тренд се убрзава. Ово нам потврђују и подаци ММФ-а. Удео долара у алоцираним девизним резервама у четвртом тромесечју 2022. био је 58,4%, а не 47%, према најновијој ММФ-овој бази података о валутном систему службених девизних резерви (COFER). То је било готово непромењено у односу на 58,5% у четвртом тромесечју 2021. године последњем COFER-а пре финансијских санкција Г7 (Група седам најнапреднијих економија: Сједињене Америчке Државе, Јапан, Немачка, Француска, Велика Британија, Италија и Канада). Русији проценти учешћа резерви у глобалним валутама су отприлике 60%-20%-5%-5%-10%, респективно за долар - евро - британску фунту – јен - остатак.

Иако нема сумње да остаје на врху, удео долара у издвојеним девизним резервама је опао у последњих неколико деценија, са више од 70% у 2001. годину.⁷

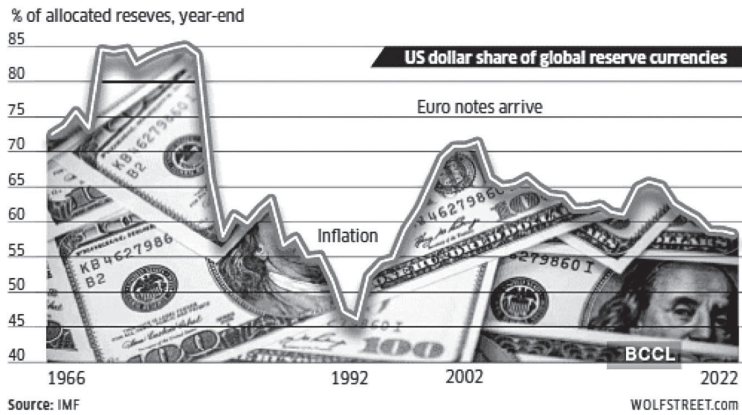
Ово смањење је навело неке стручњаке да се запитају да ли можда доживљавамо дедоларизацију.⁸

5 Извор: <https://www.visualcapitalist.com/de-dollarization-countries-seeking-alternatives-to-the-u-s-dollar/>

6 Извор: <https://www.cfr.org/backgroundunder/dollar-worlds-currency>

7 Извор: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/06/01/blog-dollar-dominance-and-the-rise-of-nontraditional-reserve-currencies>

8 Извор: <https://intpolicydigest.org/the-platform/is-de-dollarization-a-global-trend>

Слика 1. Удео долара у девизном резервама 1956-2022. године

Извор: <https://economictimes.indiatimes.com/wealth/invest/the-de-dollarization-trend-is-accelerating-how-it-will-impact-your-investments/articleshow/100206309.cms> приступљено 11.02.2024.

Ипак и поред свега мало је вероватно да ће се окончати доминација долара у наредној деценији. Процена величине и састава кинеског небанкарског кредитног посредовања је изузетно тешка и као резултат тога она се креће у широком распону. У 2013. години његова вредност се кретала од 5 до 46 тр. РМБ (0,7-6,9 трилиона долара), што је еквивалентно између 8 и 80% БДП-а у то време. Сектор је и даље мали у односу на БДП у поређењу са развијеним економијама, иако се његов удео у глобалном богатству брзо повећао од кризе (Gruiп, Кнааск 2020).

Досадашњи подаци о глобалној резервној валути сугеришу да је прелазак са једне глобалне валуте на другу, често спор и суштилан, обично траје деценијама (Табела 2.). Разговори о дедоларизацији имају постоји већ неко време. Упркос томе, удео УСД у глобалним резервама централне банке износи око 60% од 2022.

Табела 2. Глобане резервне валуте економија света у последњих 120 година

Економија / валута	Број година трајања светске резервне валуте	
САД	1920 – до данас	
Уједињено Краљевство	1815–1920	105 година
Француска	1720–1815	95 година
Холандија	1640–1720	80 година
Шпанија	1530–1640	110 година
Португалија	1450–1530	80 година

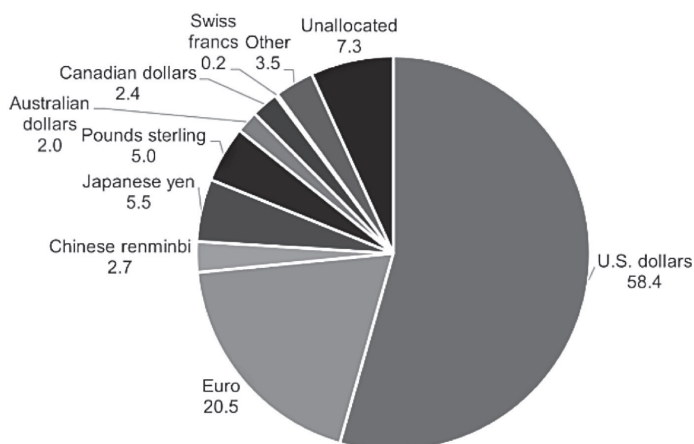
Извор https://www.ambit.co/public/Newsletter_May_0523_INR_FINAL..pdf

Истраживања указују да би укидање долара као главне валуте за међународну трговину могло довести до трговинског дисбаланса, јер би Америка изгубила своју тренутну предност штампања новца за плаћање увоза. Такође, губитак статуса главне светске валуте могао би ослабити дипломатски и економски утицај САД у међународним питањима.

Табела 3. Удео долара у девизним резервама у свету крајем 2022. године

Економија / валута	Удео у девизним резервама света (у %)
САД / амерички долар	58,4
Европска унија / еуро	20,5
Јапан / јен	5,5
Велика британија / фунта стерлинг	5,0
Кина / кинески ренминбија или јуан	2,7
Канада / канадски долар	2,4
Аустралија / аустралијски долар	2,0
Швајцарска / швајцарски франак	0,2
Остало	3,5

Извор: <https://www.cfr.org/backgrounders/dollar-worlds-currency> приступљено 11.02.2024.

Слика 2. Удео долара у девизним резервама у свету крајем 2022. године

Извор: Међународни монетарни фонд 2022

Као што се препознаје кроз табелу 1 и слику 2 амерички долар је био пожељна валута за инвеститоре током велике финансијске кризе 2007-2009. године и пандемије изазване Корона вирусом COVID 19, 2018-2020. године као валута „сигурног уточишта“. Сушротно, током глобалне економске кризе 1929-1933. године, долар није била пожељна валута за улагаче. Насупрот томе од 1929-1933. године британска фунта стерлинг, је била пожељна за улагаче за разлику од америчког долара. Нови поглед, усред економских превирања повезаних са здравственом кризом и пандемијом корона вируса 2019. и 2020. инвеститори су тражили америчке доларе али са извесном задршком, очекујући да ће долар задржати своју вредност.

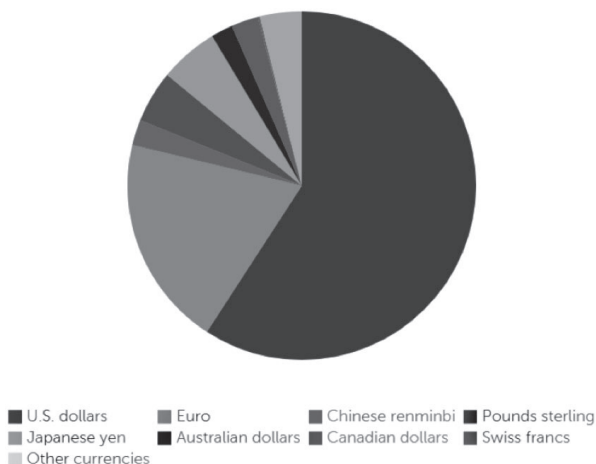
Табела 4. Промене главних валута света у времену економске, финансијске и „нове“ здравствене кризе

Економска криза	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
Долар САД	51,0	45,4	35,2	37,8	34,3	33,7
Фунта Стерлинг	38,9	47,8	49,3	50,0	54,2	54,0
Валута	2007	2008	2009	2018	2019	2020
Долар САД	63,9	62,2	62,1	61,7	60,2	59,0
Фунта Стерлинг	4,8	4,2	4,1	4,4	4,6	4,7
Еуро	26,2	26,5	26,6	20,7	20,8	21,2

Извор: James Eagle, Here’s How Reserve Currencies Have Evolved Over 120 Years или <https://www.visualcapitalist.com/cp/how-reserve-currencies-evolved-over-120-years/> приступљено 11.02.2024.

Према ММФ-у, до краја 2022. више од 58% светских девизних резерви је у доларима. Једна петина је у еврима 21,2% а скоро 5% у британским фунтама и 2,69% у кинеским јуанима (ренимби). Отприлике 80 година амерички долар је играо улогу главне међународне резервне валуте и главног средства плаћања у глобалној трговини. Међутим, у протекле две деценије, удео глобалних резерви у америчким доларима пао је са 73% у 2001. на 58% у 2023, према неким проценама. Иако долар наставља да доминира светском трговином – са једне стране од 88% свих трговина од априла 2022. – међународни играчи постепено прелазе на алтернативне валуте. Познато је да би мања потражња за доларима могла смањити стране инвестиције у америчке обвезнице и друге инструменте, што би могло отежати финансирање дуга и инфраструктурних пројеката.

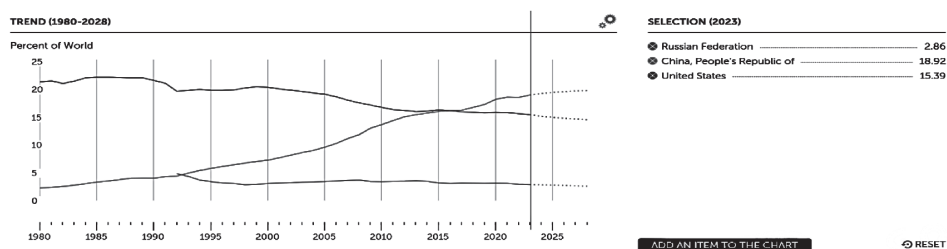
World - Allocated Reserves by Currency for 2023Q3

Слика 3. Алокација светских девизних резерви крајем 2022. године

Извор <https://data.imf.org/?sk=e6a5f467-c14b-4aa8-9fd-5a09ec4e62a4> приступљено 11.02.2024.

На недавно одржаном 15. самиту земаља БРИКС-а донете су одређене одлуке са циљем спречавања глобалне доминације долара као неприкосноване валуте. Многи признати стручњаци у свету, међу којима и економски експерт Крис Харт, извршни директор Импакт групе, изнели су мишљење о овој тематици. Управо је Крис Харт истакао да се глобални финансијски систем базиран на долару у ствари темељи на живом песку. Користимо долар јер алтернативе за сада немамо, али би БРИКС валута подржана златом могла да буде та алтернатива, будући да евро није испунио своје потенцијале. Удео Кине у глобалној трговини приближава се петини или 18,92%, уз учешће доприноса светским девизним резервама од 3%, док је удео САД-а нешто више од 15%. Ово повећано присуство и утицај даје Пекингу и Народној Републици Кини извесну дозу самопоуздања „дедоларизацији“ али и „јуанаизација“, која је ипак процес.

Слика 4. Удео САД, Кине и Русије у глобалној трговини 2023. године

Извор: <https://factcheck.bg/en/the-lies-of-kremlin-about-the-de-dollarization-of-the-global-economy/> приступљено 11.02.2024.

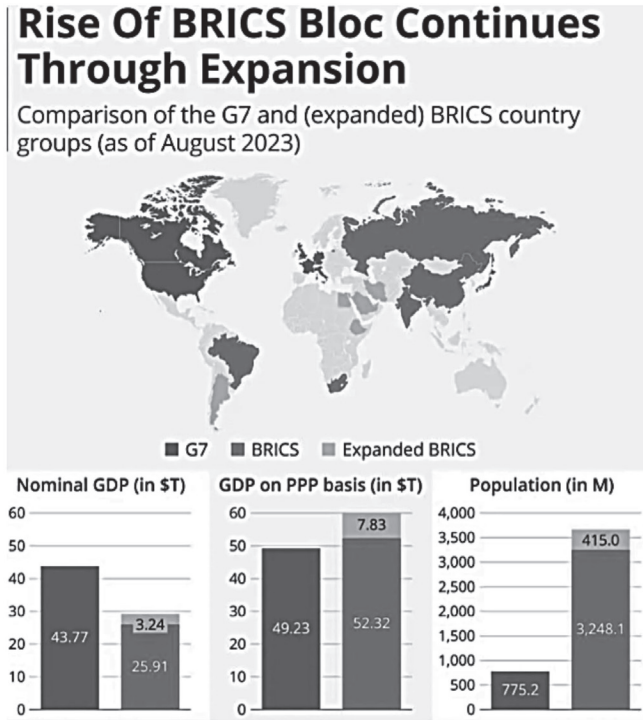
Оно што је кључно напоменути јесте да док је удео БДП-а земаља Г7 заснован на ППП смањен са 50,42% светског БДП-а 1982. на 30,39% у 2022. години, удео БДП-а земаља БРИКС-а порастао је са 10,66% у 1982. на 31,59% 2022. Удео индијског БДП-а у светском БДП-у повећао се са 2,98% у 1982. на 7,21% у 2022. години. Осврнувши се на Нову развојну банку (НРБ), чија је шефица Дилма Русеф најавила проширење, Харт каже да банка БРИКС-а може да постане алтернатива Међународном монетарном фонду и Светској банци јер има подршку много моћних економија, моћнијих од Г7. БРИКС банка постаје моћна институција са златом као основом и локалним валутама којима се тргује и тако смањују трошкови трговине и повећава капацитет економија јер се уклањају ризици као што су, на пример, каматне стопе у САД, чија економија већ деценијама није стабилна.

Са постепено унапређеним правним системом и правилима трговања, кинеско тржиште капитала достигао је међународни стандард. Што се тиче тржишта акција, Кина сада има трећу највећу тржишну капитализацију на свету (Pan, Mishra 2018).

Познато је да је више од 40 земаља изразило интересовање за придруживање БРИКС савезу, а чак 23 државе су поднеле захтев за чланство. Ови чланови, заједно са оснивачима савеза, деле заједнички циљ окончања хегемоније САД и стварања праведнијег светског економског поретка. Уместо ослањања на долар, ове земље желе да обављају трговину користећи сопствене националне валуте.

Анализа ММФ-а открива да се удео земаља БРИКС-а у глобалном БДП-у по ППП изједначио са уделом земаља Г7 у 2020. години тзв. пандемије. Тако је од

осамдесетих било потребно скоро 40 година да БРИКС сустигне Г7 и након 2020. године БРИКС је надмашио Г7. Према ММФ-у, економије БРИКС-а ће ове 2023. године заједно чинити 32,1 одсто глобалног БДП-а. То је више од само 16,9 одсто из 1995. године и више од удела Г7 од 29,9 одсто. Земље Брикса, са 3,24 милијарде људи, чине 40 одсто светске популације – док 0,8 милијарди Г7 чини 10 одсто.⁹

Слика 5. Успон БРИКС-а у односу на земље Г7

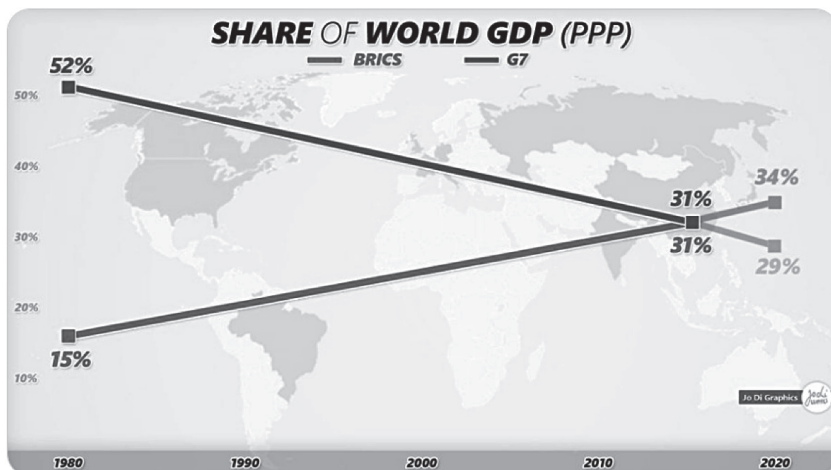
Извор: ММФ, 2023, <https://www.statista.com/chart/30638/brics-and-g7-share-of-global-gdp/>

Извор: Светска банка <https://imageio.forbes.com/specials/images/imageserve/64e897953b1a0ffdc14af6bb/20230825-Extended-BRICSvsG7-Forbes1/960x0.jpg?height=888&width=711&fit=bounds> приступљено 11.02.2024.

На 15. самиту БРИКС-а на којем су присуствовали представници 67 држава, укључујући 53 из Африке, указало се на широку подршку овом покрету. Оснивачи БРИКС-а су уједињени у жељи да савез постане моћан економски блок који може конкурисати западном свету. Према подацима ове земље чине више од 40% светске популације, обухватају више од четвртине укупне територије света, и процењује се да ће њихов заједнички БДП чинити значајан удео глобалног БДП-а. Од осамдесетих година удео земаља Г7 у глобалном БДП-у константно опада сваке године, док удео земаља БРИКС-а у глобалном БДП-у константно расте сваке године. Са реалним растом БДП-а од 6,1%, ММФ јасно примећује да је учинак Индије у БДП-у заснован

⁹ Извор: <https://businessday.ng/world/article/brics-nations-to-account-for-32-1-of-global-gdp-in-2023-report>

на ППП пар екселенс. Због свих ових околности дедоларизација је процес који се дешава. ЦАГР удела БРИКС БДП-а у светском БДП-у од 1982. до 2022. расте за 2,75% годишње, Г7 пада на -1,26% годишње, док Индија расте за 2,22% годишње.

Слика 6. Удео у свету Г7 и БРИКС

Извор: <https://twitter.com/jodigraphics15/status/609680271043133441/photo/1> приступљено 11.02.2024.

Са овим учинком, економска доминација у светском БДП-у лежи у БРИКС-у који такође има 41% светске популације, при чему Индија, најмногољуднија земља на свету, има удео од 17,7% светске популације.

Табела 5. Удео Кине, Индије и економија Г7 у светском БДП-у

Држава	Удео у светском БДП
Кина	18,58%
САД	15,47%
Индија	7,21%
Јапан	3,78%
Немачка	3,29%
Велика Британија	2,33%

Извор: <https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/economic-policy/how-brics-countries-have-overtaken-the-g7-in-gdp-based-on-ppps/> приступљено 11.02.2024.

ПАРАДИГМЕ ДЕДОЛАРИЗАЦИЈЕ

Многе земље су већ предузеле кораке ка смањењу своје зависности од америчког долара, прелазећи на алтернативне системе плаћања и трговину у националним валутама. Ово није само политичка одлука већ и практичан потез усмерен ка већој независности од доминације једне валуте.

Појам дедоларизација се односи на смањење зависности светске економије и економских токова од америчког долара. То се односи, не само на међународну трговину, већ и резерве валута, укључујући и финансијске трансакције. У том смислу чланице савеза наглашавају да осим економске димензије, БРИКС такође промовише тимски приступ међународним односима и одбацује „блоковски“ приступ. Савез се првенствено залаже за инклузивна решења и сарадњу са циљем развоја свих земаља чланица. У том смислу кључну улогу има Нова развојна банка (НДБ), позната као БРИКС банка, подржавајући финансирање и позајмљивање у локалним валутама. Да је дедоларизација процес и да захтева одређено време потврђује глобални БДП економија Г7 и економија БРИКС-А.

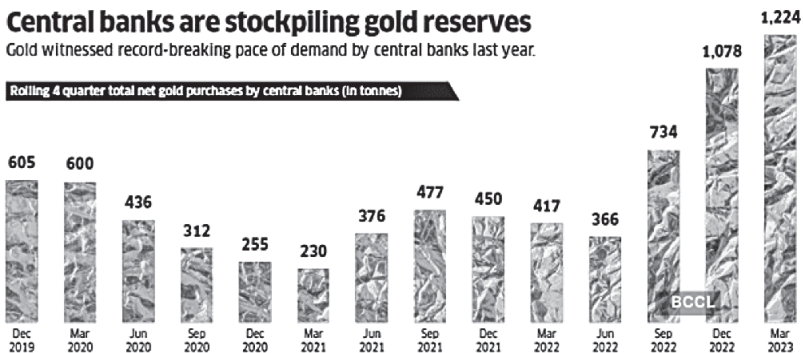
Табела 6. Компарација глобалног БДП

Глобални БДП	1992	2002	2012	2022
БРИКС	16.45%	19.34%	28.28%	31.67%
Г7	45.80%	42.34%	32.82%	30.31%

Извор: <https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/economic-policy/how-brics-countries-have-overtaken-the-g7-in-gdp-based-on-ppps/> приступљено 11.02.2024.

Поједини аутори наглашавају неповратан процес дедоларизације у међународним трансакцијама међу земљама чланицама БРИКС-а, наглашавајући да Нова развојна банка БРИКС-а има кључну улогу у овом прелазу ка националним валутама, пружајући алтернативу западним финансијским институцијама. У целини, одлука чланица БРИКС-а да постепено напусте долар као платно средство означава почетак краја економске доминације САД у свету. Овај моћан савез се усредсређује на стварање праведнијег и равнотежнијег глобалног економског система, нудећи алтернативу постојећем статусу quo.

Постпандемијски период у свету у процесу дедоларизације карактерише раст улагања у злато што ствара дозу извесне резерве ка долару, што је случај у централним банкама широм света. Једна од појава дедоларизације може довести до повећања тражње за златом као и растом цена злата у свету.

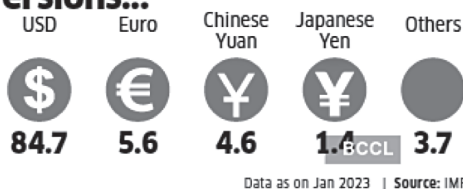
Слика 7. Централне резерве и гомилање злата

Извор: <https://economictimes.indiatimes.com/wealth/invest/the-de-dollarization-trend-is-accelerating-how-it-will-impac> приступљено 11.02.2024.

Америка излази из периода незапамћене релаксираности монетарне политике, штампајући доларе без јасног и материјалног покрића. Америка више троши него што производи, трошкове пребацује на остатак света, што отвара нове могућности за појаву нових ратних сукоба. Постоји негативан став већине земаља према америчком долару, а његова доминантна употреба омогућава да САД контролишу светске финансијске токове и да апсолутно самостално уводе санкције било којој земљи на свету. Међутим, и поред очигледног напретка осталих резервних валута, долар и даље држи примат у светским оквирима.

Dollar is unchallenged in global currency conversions...

As much as 85% of world's forex transactions is done in US dollars.

Слика 8. Неприкосновеност долара на светском нивоу

Извор: <https://economictimes.indiatimes.com/wealth/invest/the-de-dollarization-trend-is-accelerating-how-it-will-impac-приступљено 11.02.2024>.

Економски утицај земаља БРИКС-а такође постаје све привлачнији за економије широм света усред ризика. У 2022. години земље БРИКС-а су чиниле више од 25,6 одсто глобалног БДП-а, а очекује се да ће групација допринети више од 50 одсто до 2030. Огроман тржишни потенцијал, обилни ресурси и регионална сарадња учинили су механизам сарадње БРИКС-а јаким магнетом за глобалне инвеститоре. Земље БРИКС-а надмашиле су Групу седам (Г7) у смислу бруто домаћег производа (БДП) израчунатог на основу паритета куповне моћи (ППП).

АНАЛИЗА И ДИСКУСИЈА

Валуте које су алтернативе долару показују да пад удела долара није у значајној мери био праћен повећањем удела фунте стерлинга, јена и евра, других дуготрајних резервних валута. Током протеклих тридесет пет година, Кина је била једна од најбрже растућих успешних економија у смислу стопе раста.

Процес дедоларизације може имати далекосежне последице, посебно на тржиште злата, чија се цена традиционално одређује у доларима. Криза поверења у амерички долар, огледа се у драстичном скоку потражње за златом од стране глобалних централних банака, које купују злато јер се плаше последица коришћења долара као оружја у глобалним геополитичким сукобима. Губитак статуса долара као резервне валуте може отежати САД-у повољно задуживање и финансирање буџета, будући да би мања потражња за доларима могла повећати каматне стопе. Такође смањење вредности долара као резултат мање потражње могло би проузроковати инфлацију и присилити Америчку централну банку да подигне каматне стопе како би одржала стабилност валуте. Анализа ММФ-а открива да се удео земаља БРИКС-а

у глобалном БДП-у по ППП изједначио са уделом земаља Г7 у 2020. години тзв. пандемије. Према ММФ-у, економије БРИКС-а ће ове 2023. године заједно чинити 32,1 одсто глобалног БДП-а. То је више од само 16,9 одсто из 1995. године и више од удела Г7 од 29,9 одсто. Земље БРИКС-а. са 3,24 милијарде људи, чине 40 одсто светске популације – док 0,8 милијарди Г7 чини 10 одсто.

ЗАКЉУЧАК

Резултати истраживања показују да се у овом новом светском поретку неминовно повећава геополитички значај земаља БРИКС-а. Утицај ових великих економија у успону је и незауостављив у међународним пословима, јер су према показатељима заједно недавно премашили комбиновани БДП Г7. Познато је да БРИКС покрива преко 40 одсто светске популације и око трећине копноне масе, а све више се ова доминација над Г7 огледа у смањивању јаза у БДП-у. Комбиновани БДП земаља чланица Г7 чинио је око 46% глобалне економије у 2017. према подацима Међународног монетарног фонда, што је пад са 52% у 2009; такође укупан БДП земаља БРИКС-а чинио је 23 одсто глобалне економије у 2017. години, у односу на око 16 одсто у 2009.

У перспективни чланице БРИКС-а утичу преко своје монетарне и трговинске политике. Нарочито је приметна промоција употребе њихових националних валута у како билатералној тако и у регионалној трговини. У том смислу се диверсификацију њихове валутне резерве, смањујући зависност од долара што представља тзв. процес дедоларизације. Перспективе указују на то да ће, како се буде смањивала доминација долара, поред других резервних валута, злато постајати све атрактивнија опција за централне банке и инвеститоре, управо као средство за диверсификацију ризика, што ће неминовно довести до повећане потражње злата и раста цена злата, што је нарочито приметно у условима актуелне кризе и резултата, који показују нагло повећање девизних резерви великих економија у свету.

ЛИТЕРАТУРА

- Allen, Qian 2014: Franklin Allen, Jun Qian. (2014). *China's Financial System and the Law*. Cornell International Law Journal, 47 (3), 499–553.
- Arslanalp, Eichengreen, Bell 2022: Serkan Arslanalp, Barry J. Eichengreen, Chima Simpson-Bell. *The Stealth Erosion of Dollar Dominance: Active Diversifiers and the Rise of Nontraditional Reserve Currencies*, IMF Working Papers 2022/058, International Monetary Fund. <https://ideas.repec.org/p/imf/imfwpa/2022-058.html>
- Barry 2014: Eichengreen Barry. *International Currencies Past, Present and Future: Two Views from Economic History*. - Bank of Korea Working Paper No.2014-31 <https://ssrn.com/abstract=2580651> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2580651>, <https://www.cfr.org/backgrounder/dollar-worlds-currency>
- Gruin– Knaack 2020: Julian Gruin–Peter Knaack. *Not Just Another Shadow Bank: Chinese Authoritarian Capitalism and the 'Developmental' Authoritarian Capitalism and the 'Developmental' New Political Economy*, 25(3), 370–387.
- Eagle 2021: James Eagle. *Here's How Reserve Currencies have Evolved Over 120 Years*. – Visual Capitalist. 2021. <https://www.visualcapitalist.com/cp/how-reserve-currencies-evolved-over-120-years/>

- IMF 2023: *World Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves*. International Monetary Fund.
- Kurtović, Siljković, Denić, Petković, Mladenović, Mladenović, Milovančević 2018: Safet Kurtović, Boris Siljković, Nebojša Denić, Dalibor Petković, Svetlana Sokolov Mladenović, Igor Mladenović, Miloš Milovančević. *Exchange rate pass-through and Southeast European economies*. Physica A: Statistical Mechanics and its Applications, Elsevier, vol. 503(C), p.p. 400. <https://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/106415.pdf>.
- Lin, Shen 2018: Justin Yifu Lin, Zhongkai Shen. *Reform and development strategy*. China's 40 Years of Reform and Development: 1978-2018. Ur. V R. Garnaut, L. Song & C. Fang. Canberra: Australian National University Press, 117–35.
- Pan, Mishra 2018: Lei Pan, Vinod Mishra. *Stock market development and economic growth: Empirical evidence from China*. Economic Modelling, 68 (1), 661–673.
- RBC Wealth Management 2023: *Bloomberg, International Monetary Fund, Bank of England, Statista, GovInfo, Atul Bhatia, april 2023., Is the U.S. dollar still a viable reserve currency?* <https://www.rbcwealthmanagement.com/en-asia/insights/is-the-us-dollar-still-a-viable-reserve-currency>
- Siljković, Barjaktarović, Denić 2016: Boris Siljković, Miljana Barjaktarović, Nebojša Denić. *Osiguranje depozita i ulaganja u obnovljive Иззопе енергије u islamskom bankarstvu*. Ecologica, N0 82, Naučno stručno društvo za zaštitu životne sredine Srbije, ISSN 0354-3285, str. 371
- Tan, Floros 2012: Yong Tan, Christos Floros. *Bank profitability and inflation: the case of China*. *Journal of Economic Studies*, Vol. 39 No. 6, pp. 675-696. <https://doi.org/10.1108/01443581211274610>
<https://doi.org/10.1108/01443581211274610>
- Chow 2018: Gregor C. Chow. *China's economic transformation*. China's 40 Years of Reform and Development: 1978-2018. Ur. V R. Garnaut, L. Song & C. Fang. Canberra: Australian National University Press, 93–116.
- Weiss 2022: Colin Weiss. *Geopolitics and the U.S. Dollar's Future as a Reserve Currency*, Number 1359, Board of Governors of the Federal Reserve System International, Finance Discussion Papers <https://www.federalreserve.gov/econres/ifdp/files/ifdp1359.pdf>

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- BRICS nations to account for 32.1% of global GDP in 2023 — Report <https://businessday.ng/world/article/brics-nations-to-account-for-32-1-of-global-gdp-in-2023-report/> . [07.03.2024.]
- De-Dollarization: Countries Seeking Alternatives to the U.S. Dollar <https://www.visualcapitalist.com/de-dollarization-countries-seeking-alternatives-to-the-u-s-dollar/> . [07.03.2024.]
- Exploring De-Dollarization In A Multi Polar World https://www.ambit.co/public/Newsletter_May_0523_INR_FINAL.pdf . [07.03.2024.]
- Share of world GDP (PPP) <https://twitter.com/jodigraphics15/status/609680271043133441/photo/1> . [07.03.2024.]
- The Dollar: The World's Reserve Currency <https://www.cfr.org/backgroundunder/dollar-worlds-currency> [07.03.2024.]
- The lies of Kremlin about the “de-dollarization” of the global economy <https://factcheck.bg/en/the-lies-of-kremlin-about-the-de-dollarization-of-the-global-economy/> . [07.03.2024.]
- The Rise of the BRICS <https://www.statista.com/chart/30638/brics-and-g7-share-of-global-gdp/> . [07.03.2024.]
- Here's How Reserve Currencies Have Evolved Over 120 Years <https://www.visualcapitalist.com/cp/how-reserve-currencies-evolved-over-120-years/> . [07.03.2024.]
- How BRICS countries have overtaken the G7 in GDP based on PPPs <https://timesofindia.india-times.com/blogs/economic-policy/how-brics-countries-have-overtaken-the-g7-in-gdp-based-on-ppps/> . [07.03.2024.]

Boris J. SILJKOVIĆ

Nebojša M. DENIĆ

INDICATIONS OF THE DE-DOLLARIZATION PROCESS IN THE WORLD
- THROUGH A SPECIAL REVIEW OF BRICS ECONOMIES

SUMMARY

In this paper, on the basis of empirical research, the conditions, perspectives and possibilities of replacing the dollar as the world's leading currency will be presented in a systematic and methodological way. In this sense, the paper follows the positioning of the dollar as the primary currency used for international reserves in the world. The presentation of the dollar as a reserve currency follows the comparison with other currencies and gold as well as the increase in the share of other currencies. In the paper, the potentials of the world's leading economies and BRICS countries were developed and presented through comparative analysis, with a presentation of research results and the potential of de-dollarization.

Keywords: world economy, money, currencies, dollar, de-dollarization.